

СОЦІАЛЬНА МЕДИЦИНА

УДК 614 (091) (477)

Р.В. Богатирьова

Міністерство охорони здоров'я України

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ КАФЕДР СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я (СОЦІАЛЬНОЇ ГІГІЄНИ) В УКРАЇНІ (ДО 90-РІЧЧЯ ПОЧАТКУ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ ТА СТВОРЕННЯ КАФЕДР В УКРАЇНІ)

Виділення соціальної гігієни в самостійну науку відбулося в кінці XIX – на початку XX ст., коли для цього були створені відповідні історичні умови. Думка про необхідність заснування кафедр соціальної гігієни в українських ВНЗ з'явилася на початку 1920-х років. Перша в Україні кафедра соціальної гігієни була створена в Харківському медичному інституті 27 жовтня 1923 р. У тому ж році кафедра соціальної гігієни була організована в Одеському медичному інституті, потім у Київському, у Катеринославському (Дніпропетровському). Організація кафедр була позитивно оцінена медичною громадськістю. Одночасно було змінено характер клінічного викладання – впроваджено поліклінічний та диспансерний методи. Це був важливий крок уперед у подальшому розвитку соціальної гігієни як науки та предмета викладання. Створена широка мережа наукових, навчальних і практичних соціально-медичних установ стала передумовою інтенсивного розвитку соціальної медицини в Україні в наступні роки. Історичний розвиток соціальної медицини й організації охорони здоров'я в Україні свідчить, що цю галузь слід удосконалювати та розвивати з урахуванням сучасних досягнень в науці.

Ключові слова: кафедри соціальної медицини, викладання соціальної гігієни.

Досліджуючи історію виникнення і розвиток кафедр соціальної медицини та організації охорони здоров'я в сучасній медицині, слід підкреслити, що перші медико-соціальні заходи проводилися скоріше не заради науки, а більшою мірою з практичних міркувань, частіше за все для покращення стану здоров'я населення.

Людина історично прагнула покращити стан свого здоров'я шляхом проведення різноманітних соціальних заходів. Особливо високого розвитку оздоровчі заходи досягли в епоху стародавніх греків і римлян. Це насамперед гігієнічні заходи, спрямовані на загартовування організму шляхом фізичних

вправ, а також підтримання тіла в чистоті й охайності. У розвитку соціально-гігієнічного уявлення про природу здоров'я і хвороб велике значення мали праці Гіппократа-Косського (460–377 рр. до н. е.).

В історії становлення соціальної медицини важливе значення мала поява так званих громадських (народних) лікарів, які перебували на службі у держави і надавали медичну допомогу простому народу. Вперше вони з'явилися у стародавніх єгиптян, потім у греків і римлян.

Сам термін соціальна гігієна вперше був застосований в першій половині XIX ст. Він зустрічається в дисертації доктора Ж. Рошу

© Р.В. Богатирьова, 2012

(J.A. Rochoux, 1838), який стверджував, «що гігієну можна поділити на дві великі частини: приватну, або особисту, яку можна залишити на ініціативу самого індивідуума, і суспільну, або соціальну, яка вимагає законодавчих і адміністративних дій. У 1888 р. у Франції в Парижі вийшла книга Ж. Рошара (J. Rochard) «Трактат з соціальної гігієни та санітарної профілактики», вона вважається однією з перших у світі книг із соціальної гігієни. У ній підкреслено, що гігієна є основною серед соціальних наук, що вона займається всіма проблемами, які стосуються життя людини, і пов'язана з адміністрацією і політичною економією.

Таким чином, виділення соціальної гігієни в самостійну науку відбулося в кінці XIX – на початку XX ст., коли для цього були створені відповідні історичні умови.

Найбільш швидко соціальна гігієна стала формуватися в Німеччині. Молодий лікар Альфред Гротьян (A. Grotjahn, 1869–1931 рр.) розпочав видавати спеціальний журнал з соціальної гігієни (1903 р.), заснував у Берліні наукове товариство соціальної гігієни та медичної статистики (1905 р.), домігся доцентури за спеціальністю (1912 р.) і створив у Берлінському університеті першу у світі кафедру соціальної гігієни (1920 р.).

В цей же період у Києві був уведений курс «Основи соціальної гігієни та громадської медицини» (1906 р.), який читав один із засновників соціальної медицини в Україні А.В. Корчак-Чепурківський. З 1908 р. подібні курси читав у Петербурзі А.І. Шингарев, у Відні з 1909 р. Людвіг Телекі, у Мюнхенському університеті з 1912 р. І. Кауп.

Думка про необхідність заснування кафедр соціальної гігієни в українських ВНЗ з'явилася на початку 1920-х років.

У червні 1920 р. на I Всеукраїнському з'їзді бактеріологів і епідеміологів, що проходив у Харкові, була висловлена думка про необхідність почати у медичній вищій школі викладання громадської медицини, санітарної статистики та соціальної патології [1]. На сторінках журналу «Врачебное дело» у 1921 р. Е.М. Каган надрукував статтю, в якій відстоював нагальну потребу ввести у вищій школі соціальну гігієну, оскільки «ми в теперішній час маємо справу з достатньо гостро окресленим колом питань, що входять до

сфери ведення соціальної гігієни, науки з цілковито визначеною методологією» [2]. Е.М. Каган виділив «ряд першочергової важливості проблем», що складають коло діяльності соціальної гігієни: проблеми харчування, житла та інші питання раціональної соціально-гігієнічної організації суспільного життя; вплив складних соціальних взаємовідношень на здоров'я населення; патологію та гігієну міста і села; патогенез соціальних хвороб і соціально-гігієнічну боротьбу з ними; питання патології та гігієни особливих груп населення (дітей, матерів); широку систему заходів щодо охорони праці, соціального забезпечення й опікування та ін.

Засвоєння соціальної гігієни та гігієни праці, яку Е.М. Каган вважав частиною соціальної гігієни, «повинно стати обов'язковим для всієї маси тих, хто готується до лікарської діяльності» [2]. Крім того, на думку автора, слід ввести викладання цих дисциплін в технологічних інститутах і інститутах народного господарства. Завдяки цьому «буде вихований кадр інженерів, економістів, державних діячів, які сумісно з лікарем багато що зможуть зробити для оздоровлення раціональної соціально-гігієнічної організації господарської діяльності» [2].

Створення кафедр соціальної гігієни випереджали пошуки шляхів викладання предмета. У 1922 р. відділ медичної освіти звернувся до методичної комісії Українського головного комітету профтехнічної та спеціально-технічної освіти (Укрголовпрофос) з пропозицією внести зміни до навчального плану медичних інститутів. Зокрема, було рекомендовано значно розширити викладання гігієни, розподіливши її на три частини: загальну гігієну, соціальну та професійну. Особливо важливим було визнано викладання соціальної і професійної гігієни. До складу предмета соціальної гігієни пропонувалося включити історію її розвитку, демографію з медичною статистикою, вчення про соціальні хвороби, громадську організацію охорони здоров'я в Росії й на Заході [3]. Пропозицію було прийнято, і з 1922/23 навчального року Головнопрофос провів розподіл викладання гігієни на вказані частини [4].

Відділ медичної освіти запропонував також перебудувати викладання клінічних дисциплін. З цією метою у пояснювальній запис-

ці до навчального плану медичних інститутів України на 1922/23 навчальний рік було вказано, що слід надати соціально-профілактичний напрямок курсам акушерства, дитячих, венеричних та інших хвороб [5].

У 1923/24 навчальному році на V курсах медичних інститутів для спеціалізації лікарів, якої вимагали невідкладні потреби охорони здоров'я, були введені лікувальний та санітарно-профілактичний ухили [6]. У програмах викладання були широко представлені соціально-гігієнічні питання.

У 1923 р. Народний комісаріат охорони здоров'я і відділ медичної освіти Наркомату освіти України висунули як одну з актуальних задач створення самостійних кафедр соціальної гігієни. За планом відділу медичної освіти на 1923/24 навчальний рік на організацію й методологічну постановку роботи кафедр соціальної та професійної гігієни належало звернути особливу увагу [6].

Перша в Україні кафедра соціальної гігієни була створена в Харківському медичному інституті [7]. 27 жовтня 1923 р. правління ХМІ доручило викладання соціальної гігієни М.Г. Гуревичу, санітарної статистики – С.А. Томіліну, охорони материнства та дитинства – Є.А. Федеру. На тому ж засіданні правління М.Г. Гуревича було затверджено завідувачем кафедри соціальної гігієни [8]. Те, що саме М.Г. Гуревич став організатором першої в Україні кафедри соціальної гігієни, не було випадковим. Як народний комісар охорони здоров'я УРСР він у своїх друкованих і усних виступах підкреслював значення профілактичної медицини і соціальної гігієни у вирішенні задач, що стояли перед системою охорони здоров'я. З початку 1924/25 навчального року до штату кафедри були зараховані Ф.Й. Гроссер та З.А. Гуревич. М.Г. Гуревич очолював кафедру соціальної гігієни ХМІ до весни 1925 р. Після цього керівництво кафедрою перейшло до професора С.А. Томіліна, який був затверджений на цій посаді Укрголовпрофосом 12 червня 1925 р. [9].

У 1923 р. кафедра соціальної гігієни була організована також в Одеському медичному інституті. Але викладання соціально-гігієнічних питань там почалося раніше, ще на кафедрі загальної гігієни. У фонді Наркомату освіти УРСР зберігаються програми загальної, професійної та соціальної гігієни, які

були представлені до факультетської комісії ОМІ у червні 1923 р. завідувачем кафедри гігієни професором М.М. Костяміним. Програма з соціальної гігієни [10] містила уявлення про соціальну гігієну, її історію, предмет, задачі та методи; основи санітарної статистики; соціальні чинники, що впливають на здоров'я професійних і соціальних груп населення; проблеми колективного життя – праця і спосіб життя, харчування, житло, одяг і відпочинок; соціальні хвороби – туберкульоз, венеричні хвороби, алкоголізм, промислові отруєння та ін.; загальні заходи соціальної гігієни щодо зміцнення здоров'я, охорони праці, страхування материнства тощо. Більшість питань, що були включені до програми, входять і до сучасного курсу соціальної гігієни та організації охорони здоров'я.

Самостійну кафедру соціальної гігієни в Одесі очолив Л.В. Громашевський, який водночас завідував і кафедрою епідеміології. Він «...розробив програму викладання з обох предметів, підготував необхідні кадри помічників і сформував навчально-допоміжні заклади» [11]. Л.В. Громашевський на засіданні факультетської комісії зробив заяву про початок читання лекцій з соціальної гігієни з 31 жовтня 1923 р. [12]. З лютого 1924 р. штат кафедри поповнився виконуючим обов'язки старшого асистента Дайлісом [13], його обрання за конкурсом відбулося у липні 1924 р. [14]. Л.В. Громашевський також завідував організованою у 1922 р. науково-дослідною кафедрою епідеміології та бактеріології при Одеському медичному інституті [15]. Він був одним із ініціаторів об'єднання кафедри з кафедрою профілактичної медицини [16]. Об'єднану кафедру очолив Л.В. Громашевський, він же керував секцією епідеміології та соціальної гігієни, що входила до її складу [17].

Підкреслювався тісний зв'язок епідеміології, якій віддавалось головне місце в діяльності кафедри, з соціальною медициною та гігієною. У програмі кафедри виголошувалось: «Непосредственно соприкасающейся с эпидемиологией областью профилактической медицины, изучающей общие, предрасполагающие к массовой заболеваемости условия социальной жизни современного человеческого общества и изыскивающей приемы к устранению этих вредных влияний, является социальная медицина. Социальная

гигиєна жилищ и питания масс населения в связи с голодом и современным состоянием жилищного вопроса, борьба с социальными болезнями, ... социальная охрана детского возраста – таковы те основы, наряду с целым рядом других ..., которые ... определяют круг научно-исследовательской работы в области социальной медицины» [18].

Цю програму Л.В. Громашевський поклав в основу діяльності як науково-дослідної кафедри профілактичної медицини, так і навчальної кафедри соціальної гігієни. Він очолював збирання матеріалів, що стосувались епідемій холери в Одесі у 1918–1922 рр. [19]. Опубліковані ним пізніше роботи з цього питання були зразком комплексного епідеміологічного та соціально-гігієнічного дослідження. Під керівництвом Л.В. Громашевського проводилось вивчення травматизму на промислових підприємствах, загальної захворюваності застрахованих Одеси, житла та ін. Соціально-гігієнічним питанням була приділена серйозна увага у навчальному плані Одеського медичного інституту на 1924/25 навчальний рік.

У Київському медичному інституті тимчасове виконання обов'язків завідувача кафедри соціальної гігієни 7 грудня 1923 р. було доручено старшому асистенту С.С. Кагану (протокол засідання бюро інституту) [20]; затвердження цього рішення виборчою комісією відбулося 18 січня 1924 р. [21]. У звіті про діяльність кафедри [22] за перший рік її роботи С.С. Каган назвав січневу дату датою юридичного заснування кафедри, але фактичний початок її діяльності він відсунув на лютий того ж року. Виконання обов'язків старшого асистента кафедри доручалося О.В. Гліко, позаштатного асистента – Г.Ф. Влайкову. Крім того, на кафедрі працювали молодші асистенти Г.Б. Гецов [22] і С.І. Радченко [22, 23]. У весняному семестрі 1923/24 навчального року С.С. Каган читав лекційний курс соціальної гігієни, практичні заняття з санітарної статистики проводив Г.Ф. Влайков (автор підручника з санітарної статистики, що вийшов у світ у 1913 р.), семінари з соціальних хвороб вів О.В. Гліко, семінари з охорони материнства й дитинства – Г.Б. Гецов.

У травні 1924 р. до гігієнічної предметної комісії Київського медичного інституту С.С. Каган подав план і програму викладання

соціальної гігієни. Лекційний курс, за його думкою, повинен був складатися з чотирьох вступних, 21 «спорадичної» та трьох підсумкових лекцій. Вступні лекції розкривали сутність соціальної гігієни та її зв'язки з іншими, у першу чергу суспільними, науками [24]. Після вступних лекцій та самостійного ознайомлення з підручником «Краткий курс социальной гигиены Б. Хайеса с дополнениями С.И. Каплуна (Москва, 1923) студентські групи, по 20 осіб кожна, повинні були здати попередній колоквиум. Передбачалося, що студенти також візьмуть участь у 12 двогодинних лабораторних заняттях з санітарної статистики, у підготовці рефератів на запропоновані кафедрою теми з наступним їх обговоренням на семінарських заняттях, а також в екскурсіях у лікувально-профілактичні установи [25]. Плану і програмі С.С. Кагана властиві риси деякої нерозміркованості. Це відноситься до попередніх колоквиумів, деяких семінарських занять і «спорадичних» лекцій. Серед лекційних тем зустрічається, наприклад, така: «Злочинність з соціально-гігієнічної точки зору».

У Катеринославському (пізніше Дніпропетровському) медичному інституті у 1924/25 та 1925/26 навчальних роках соціальну гігієну читав М.В. Донич, який одночасно був викладачем професійної гігієни [26, 27]. У 1925/26 навчальному році на кафедрі соціальної гігієни почав працювати асистент Б.М. Лядський [28].

Організація кафедр була позитивно оцінена медичною громадськістю. І Всеукраїнський з'їзд спілки «Медсантруд» (23–27 грудня 1924 р.) в ухвалі по доповіді про медичну освіту в Україні відзначив, що кафедри соціальної та професійної гігієни становлять собою опору в переведенні медичної освіти на шлях профілактики; з'їзд вважав необхідним, зміцнюючи ці кафедри, одночасно змінити у відповідності до соціальних задач охорони здоров'я характер клінічного викладання – впровадити поліклінічний та диспансерний методи [29].

Нарада завідуючих губерньськими та окружними здоров'їдділами при Наркоматі охорони здоров'я УРСР (11–13 січня 1925 р.) [30], розглядаючи стан медичної освіти, крім названих положень, підкреслила необхідність «... виділення достатньої кількості працівни-

ків для підготовки викладачів і наукових діячів з соціальної та професійної гігієни» [31].

Створення у 1923–1924 рр. кафедр соціальної гігієни в Україні стало важливим кроком вперед у подальшому розвитку соціальної гігієни як науки та предмета викладання.

У своєму історичному розвитку кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я кілька разів змінювали свою назву під впливом різноманітних історичних подій, з кожним разом наближаючись до більш повного відображення у ній їх сутності.

У травні 1941 р. кафедри соціальної гігієни змінили назву на кафедри організації охорони здоров'я, що і визначило відповідне коло їх завдань. У 1966 р. соціальна гігієна була відновлена як наука і предмет викладання, а кафедри перейменовані в кафедри соціальної гігієни та організації охорони здоров'я.

У 1990 р. на II Всеукраїнському з'їзді соціал-гігієністів і організаторів охорони здоров'я було прийнято рішення про зміну назви кафедр з метою наближення її до міжнародної термінології. Термін соціальна гігієна був замінений на термін соціальна медицина.

Своєрідність викладання соціальної гігієни в Україні полягала в тому, що соціально-гігієнічні питання, крім основного курсу в ВНЗ, розглядалися в курсах соціальної боротьби з туберкульозом і венеричними хворобами, які викладалися при відповідних клініках, входили в програми літнього практикуму, стажування після закінчення ВНЗ і в тематику дипломних робіт.

Таким чином, на кінець 1925 р. була створена широка мережа наукових, навчальних і практичних соціально-медичних установ, яка стала передумовою інтенсивного розвитку соціальної медицини в Україні в наступні роки.

Важливе значення для становлення соціальної медицини та організації охорони здоров'я як науки мали перші українські спеціальні підручники: «Робоча медична статистика» (Е.М. Каган, 1923), «Смертність у Росії й на Україні» (М.В. Птуха, 1928), «Загальна теорія санітарної статистики» (А.М. Мерков, 1935), «Практикум з санітарної статистики»

(Л.А. Абрамович, М.І. Камінський, П.Т. Петров, 1940), «Загальна теорія й методика санітарно-статистичного дослідження» (А.М. Мерков, 1960, 1963), «Демографічна статистика» (А.М. Мерков, 1959, 1965), «Обробка клінічних та лабораторних даних (користування статистикою у роботі лікаря)» (Л.С. Камінський, 1959, 1964) та ін.

Розглядаючи історію кафедр, не можна не відмітити той величезний внесок у розвиток соціальної медицини та організації охорони здоров'я, який зробили такі вчені нашої країни, як А.В. Корчак-Чепурківський, С.М. Ігумнов, М.Г. Гуревич, С.А. Томілін, А.М. Мерков, Е.М. Каган, С.С. Каган, І.І. Овсієнко, К.Ф. Дупленко, О.Я. Белицька, Л.Г. Лекарев, П.Т. Петров, С.М. Екель, Л.С. Камінський та багато інших. У вищій медичній школі протягом багатьох років велося викладання соціальної медицини та організації охорони здоров'я. Сьогодні здійснюється велика робота у сфері реформування вищої освіти, удосконалюються навчальні програми, технології викладання, впроваджується нова термінологія дисципліни, зокрема громадське здоров'я та охорона здоров'я. Роботу в цьому напрямі проводять відомі спеціалісти в галузі соціальної медицини й організації охорони здоров'я, особливо у формуванні її як дисципліни викладання у вищій медичній школі. Серед них академіки НАНУ В.Ф. Москаленко і Ю.В. Вороненко, професори Г.О. Слабкий, Б.П. Криштопа, А.Р. Уваренко, О.Г. Процек, Н.Г. Гойда, О.П. Гульчій, В.Н. Лехан, В.І. Агарков, В.В. Рудень, Н.О. Галичева, В.А. Огнев, А.Ф. Короп та багато інших.

Таким чином, історичний розвиток соціальної медицини й організації охорони здоров'я переконливо свідчить про те, що в Україні цю галузь слід удосконалювати та розвивати з урахуванням сучасних досягнень в науці. Безперечно, соціальна медицина й організація охорони здоров'я займає гідне місце в медичній науці, а також в програмах університетської освіти з урахуванням перспектив входження України до єдиного Європейського наукового та освітнього простору.

Список літератури

1. Всеукраїнський съезд бактериологов и эпидемиологов. Известия НКЗ УССР, 1920. – С. 5–6.

2. Каган Э. М. О преподавании социальной гигиены и гигиены труда / Э. М. Каган // Врач. дело. – 1921; 22–24: 319, 320, 322.
3. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВО України), ф. 166, оп. 2, спр. 430, арк. 21.
4. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 3, спр. 530, арк. 33.
5. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 430, арк. 42.
6. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 3, спр. 717, арк. 7.
7. Наркомздорів'я відзначив десятиріччя першої на Україні кафедри соціальної гігієни // Проф. медицина. – 1934. – № 5. – С. 64.
8. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 3, спр. 734, арк. 163.
9. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 5, спр. 296, арк. 151.
10. ЦДАВО України, ф. 166, он. 3, спр. 530, арк. 47, 132–133.
11. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 3, спр. 439, арк. 32.
12. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 4, спр. 536, арк. 29.
13. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 4, спр. 536, арк. 23.
14. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 4, спр. 536, арк. 292.
15. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 3, спр. 439, арк. 20.
16. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 3, спр. 439, арк. 22.
17. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 3, спр. 440, арк. 6.
18. ЦДАВО України, ф. 166, он. 3, спр. 440, арк. 5.
19. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 4, спр. 535, арк. 77.
20. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 4, спр. 536, арк. 26.
21. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 5, спр. 587, арк. 6.
22. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 4, спр. 535, арк. 297.
23. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 4, спр. 535, арк. 217.
24. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 4, спр. 535, арк. 215–217.
25. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 5, спр. 440, арк. 46.
26. ЦДАВО України, ф. 166, он. 5, спр. 296, арк. 103.
27. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 5, спр. 296, арк. 105.
28. ЦДАВО України, ф. 342, оп. 2, спр. 1565, арк. 44.
29. ЦДАВО України, ф. 342, он. 2, спр. 1565, арк. 45.
30. Петрова З. П. К истории возникновения кафедр социальной гигиены на Украине / З. П. Петрова // Сов. здравоохранение. – 1974. – № 4. – С. 53–56.

Р.В. Богатирьова

ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СТАНОВЛЕНИЯ КАФЕДР СОЦИАЛЬНОЙ МЕДИЦИНЫ И ОРГАНИЗАЦИИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ (СОЦИАЛЬНОЙ ГИГИЕНЫ) В УКРАИНЕ (К 90-ЛЕТИЮ НАЧАЛА ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИНЫ И СОЗДАНИЯ КАФЕДР В УКРАИНЕ)

Выделение социальной гигиены в самостоятельную науку состоялось в конце XIX – в начале XX ст., когда для этого были созданы соответствующие исторические условия. Мысль о необходимости основания кафедр социальной гигиены в украинских вузах появилась в начале 1920-х годов. Первая в Украине кафедра социальной гигиены была создана в Харьковском медицинском институте в 1923 г. В том же году кафедра социальной гигиены была организована в Одесском медицинском институте, потом в Киевском, в Екатеринославском (Днепропетровском). Организация кафедр была положительно оценена медицинской общественностью. Одновременно был изменен характер клинического преподавания – внедрены поликлинический и диспансерный методы. Это был важный шаг вперед в дальнейшем развитии социальной гигиены как науки и предмета преподавания. Созданная широкая сеть научных, учебных и практических социально-медицинских учреждений стала предпосылкой интенсивного развития социальной медицины в Украине в следующие годы. Историческое развитие социальной медицины и организации здравоохранения в Украине свидетельствует, что эту отрасль следует совершенствовать и развивать с учётом современных достижений в науке.

Ключевые слова: *кафедры социальной медицины, преподавание социальной гигиены.*

R.V. Bogatyreva

HISTORICAL ASPECTS OF BECOMING OF DEPARTMENTS OF SOCIAL MEDICINE AND ORGANIZATION OF HEALTH PROTECTION (SOCIAL HYGIENE) ARE IN UKRAINE (TO 90 AGE BEGINNING OF TEACHING OF DISCIPLINE AND CREATION OF DEPARTMENTS IN UKRAINE)

The selection of social hygiene in independent science took place in the end XIX – at the beginning XX of century, when corresponding historical terms were created for this purpose. An idea about the necessity of founding of departments of social hygiene for Ukrainian institutions of higher learning appeared at the beginning of 1920th. The first in Ukraine department of social hygiene was created in the Kharkiv medical institute in 1923. In the same year the department of social hygiene was organized in the Odesa medical institute, then in Kyiv, in Katerinoslavsk (Dnepropetrovsk). Character of the clinical teaching was changed at the same time – policlinic and clinical methods are inculcated. This was an important forward step in further development of social hygiene as science and article of teaching. The created wide network of scientific, educational and practical socia-medical establishments became precondition of intensive development of social medicine in Ukraine in next years. Historical development of social medicine and organizations of health protection testify in Ukraine, that this industry it follows to perfect and develop taking into account modern achievements in science.

Key words: *departments of social medicine, teaching of social hygiene.*

Поступила 12.07.12